

Oude Kerk, 25 december 2024

Kerstmorgen

ds. Johan Meijer

gelezen: Jesaja 52: 1-7 en Johannes 1: 1-14

titel: Innig, innerlijk, kwetsbaar krachtig Licht!

overdenking

Gemeente van het Licht dat ons geboren is, Jezus Christus onze Heer, lieve mensen van God,

I

In de geschiedenis van Christelijke schilderkunst zijn, zoals ik afgelopen zondag ook zei, bepaalde genres die veel voorkomen en dat wereldwijd. Hannelieke van de Beek, die deze weken een advents- en kerstexpositie bij ons exposeert, heeft zich verschillende genres eigen gemaakt en ze op allerlei wijzen uitgewerkt, met een helder oog voor de culturele verschillen en de inhoudelijke overeenkomsten. Zondag hadden we het over annunciaties, waarvan er vier te zien zijn, de aankondiging van de engel Gabriël aan Maria en vandaag het genre 'moeder met kind', ook wel Madonna met kind. Daar zijn er vijf van, verspreid over de ruimte, drie bij elkaar aan de wand hier links van me, één bij het orgel, en één achterin, daar gecombineerd met het aandragen van een geschenk door één van de wijzen uit het Oosten.

II

Voor vandaag heb ik er één gekozen om iets langer bij stil te staan, en dat is: 'Maria met kind

in een grot in Bethlehem'. Het formaat is 40 bij 40 centimeter en Hannelieke gebruikte verschillende werkvormen en materialen: fotografie, stikwerk, wol, verf, kurkeik, graan. Maria ligt in een soort cocon en de sfeer is kleurrijk, zacht en intiem.

III

Je hebt vast wel eens gehoord van het begrip 'personal space', persoonlijke ruimte, dat is een soort van ei, ene soort van cocon die van jou is. Soms kun je bedenken dat je in je eigen persoonlijke ruimte mag gaan staan. Dat is jouw ruimte. En die kun je bedenken en innemen als je je in een omgeving niet helemaal veilig voelt, als zich daar mensen bevinden die te dichtbij je komen, ook fysiek, die jouw personal space niet respecteren. Ik ben even in mijn ei gekropen, hoor ik iemand zeggen, die zich even wilde afsluiten van al die mensen, invloeden, sferen en energieën om haar heen. Ook zonder medemensen om je heen, mag je zo nu en dan in je eigen ruimte treden, je eigen cocon, je eigen ei. Bijvoorbeeld om te mediteren, om je even te richten om je innerlijk, op je ziel, op de verbinding met de Schepper, die jou ontmoet in de meest veilige ruimte van jezelf.

IV

Het kan met alle uiterlijkheden, alle geluiden, alle lichtjes, alle smaken van Kerst goed zijn om even naar binnen te gaan en al die impulsen even buiten je te zetten. Het kan goed zijn, om als Maria in de zachte, veilige cocon te gaan, de goede woorden toe te laten in je hart en ze daar te bewaren en het kind te koesteren ter hoogte van je hart. En dat kan misschien ook een wat pijnlijke gedachte zijn, als je zo verlangd hebt om een eigen kind aan je hart te drukken, maar hier gaat het om het Christus kind, het Lichtkind van jou, en dan hoeft je ook geen vrouw, of moeder te zijn, ook als man mag je het Christuskind, het Lichtkind van jou zacht vasthouden.

V

Wat beeldende kunst misschien nog wel beter kan dan woorden is je raken tot in je ziel. En dat doet dit kunstwerk met mij, al sinds ik het voor het eerst zag, een onmiddellijk aansprekende verbinding. Alsof je in de spiegel kijkt. En dat vind je misschien een beetje raar, want ik ben geen vrouw, geen moeder, en biologisch geen vader en toch lijkt het een weerspiegeling van een eigen verlangen. Of heel misschien ook wel een beetje van steeds meer een beetje eigen werkelijkheid in geestelijke zin.

VI

Een wezenlijke mensenvraag is: wat wil ik voortbrengen in mijn leven. Er is een biologische oerdrift in de mens om zich voort te planten, kinderen te krijgen, nageslacht voor te brengen. Ooit zei de grote filosoof Plato daarover dat er ook mensen zijn die geestelijk nageslacht voortbrengen, die niet biologisch vader of moeder zijn, maar die het Licht dat in hen ontstoken is, tot ontwikkeling brengen en het op een gegeven moment het levenslicht laten zien en als het ware ter wereld brengen, eerst nog heel klein en kwetsbaar, maar gaandeweg steeds iets sterker, meer naar buiten tredend. Plato zegt dat zulke kinderen een blijvende waarde hebben en dan denkt hij bijvoorbeeld aan denkers, schrijvers, kunstenaars, die iets voortbrengen dat wezenlijke waarde heeft.

VII

Maar: het voortbrengen van geestelijke kinderen is een heel kwetsbaar proces en het is in

een wereld die vooral van buitenkanten, hardheden en biologische onderscheidingen leeft knap lastig om dat licht brandend te houden. We zitten midden in een geestelijk klimaat dat het liefst alles wat kwetsbaar is kapot wil maken. We leven in een klimaat dat steeds vijandiger staat tegenover de vrije kunsten en fijnzinnige kunstenaars. Zelf ervaar ik het als extra bijzonder, dat de cocon die deze kerkruimte ook mag zijn, ruimte biedt aan fijnzinnige kunstuitingen, zoals beeldende kunst, maar ook muzikale, zoals bijvoorbeeld gisteravond in het kerstprogramma alhier zo mooi gebeurde en we ook vandaag zo samen mogen vieren. Dat innerlijke licht, dat uiteindelijk bestemd is om te schijnen in de wereld, om het zoals Jezus ooit zei: níet onder de korenmaat te steken, dat staat bloot aan aanvallen van duistere machten.

VIII

Hannelieke plaatste Maria met kind in de grot van Bethlehem, de sfeer is licht en zacht, is oorspronkelijk. Plato heeft het ook over een grot: stel je de situatie voor van iemand die gevangen zit in een grot, met zijn rug gekeerd naar het vuur. Hij is zich van het bestaan van de gang achter hem niet bewust, want hij zit zodanig vastgeketend dat hij alleen maar voor zich uit kan kijken. Het enige wat hij ziet, zijn de schaduwen op de rotswand van voorwerpen die achter zijn rug door mensen worden gedragen. De gevangene houdt uiteraard de schaduwen voor de werkelijkheid. Pas wanneer hij zich op een of andere wijze van zijn ketenen kan bevrijden en zich naar boven, naar de uitgang en het vuur begeven, neemt hij de echte voorwerpen waar. Hij is echter niet gewend aan het licht en zal pas na lange tijd daartoe in staat zijn.

IX

Wij kennen dat innerlijk licht in ons niet zo goed. Misschien omdat we het niet leerden kennen, misschien omdat onze omgeving ons er van af probeert te houden door bijvoorbeeld te zeggen: doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg, of die je een materieel geluk voorspiegelt, waar je best gevoelig voor bent. Dat innerlijk licht in ons is een wat ondergeschoven kindje. En dat zeg ik niet als een verwijt of beschuldiging, maar als een constatering die ik ook zelf maar al te goed ken.

X

En die Johannes de evangelist ook als geen ander kende. Schrijft hij over het Licht in de wereld, over het Christuskind, dan plaatst hij dat licht meteen in het decor van duisternis, van duistere krachten die dat Christuskind niet accepteren en uit de weg willen ruimen. Zie Herodes, die de kindermoord organiseert om het nieuwe Koningskind in de kiem te smoren, of zie al die vijandelijkheden waar Jezus mee te maken kreeg in zijn aardse leven. Ja, iedereen die geestelijk Licht, innerlijk licht, mooi, warm, zacht licht in zich draagt en wil verspreiden krijgt te maken met tegenwerking van lieden die er op uit zijn om je klein te houden of klein te krijgen.

XI

Het is daarom zo krachtig en bijzonder van Johannes dat hij zijn Evangelie begint met de verkondiging dat de duisternis het Licht niet overmeesterd heeft, niet in zijn macht heeft gekregen, dat het uiteindelijk uit de greep van het kwaad is gebleven, ternauwernood, maar toch. *Het is altijd geweest, het Woord, geweest van den beginne. Het Woord stond voor Gods Aangezicht, het was zelf God, het Woord. In het Woord was het Leven en dit Leven was het*

licht voor wie mensen zijn. Het Licht, in de duisternis schijnt het, de duisternis nam het niet op. Zo, meesterlijk vertaalt Marie van der Zeyde de woorden uit Johannes 1. Met zo briljant: de duisternis nam het niet op. De duisternis kon het Licht niet absorberen, hoezeer het ook zijn pogingen deed om het Licht klein te krijgen, gevangen te nemen, te kruisigen, te doden, het Licht overwon, het is de grootste oerkracht die er is en het zal als overwinning schijnen over al wat zo in duisternis gehuld is. Het zal opstaan uit de dood, het zal verheerlijkt terugkeren naar de hemel, het zal uitgestort worden als de Lichte vonken van Pinksteren.

XII

Het Licht zal leven. Het Christuskind zal leven. Het zal leven voor jou, vóór jou uit, maar het mag ook leven in jou. En misschien is dat een beetje een wat vreemd idee, dat jij het Licht in je draagt en voort mag brengen. Dat Christus in ons leeft en uit ons geboren mag worden. Aan dat licht mag je nog even wennen, het als Maria bewaren in je ziel en koesteren aan je hart. Even nog mag je zijn in de cocon van het intiem samenzijn met jouw Christuskind. En je mag er, vooral als het moeilijk is, als het duister is ook steeds weer naar terugkeren. Je even terugtrekken en je realiseren wat werkelijk van waarde is in jouw leven. En dan je ogen weer als nieuw openen. Licht, Kind in mij, kijk uit mijn ogen, of ergens al een wereld daagt, waar mensen waardig leven mogen en elk zijn naam in vrede draagt.

Amen